

რისკების მართვის თავისებურებები ბიზნის-გარემოში

ინგა გიგაური
ბიზნესის ადმინისტრირების
აკადემიური დოქტორი, სტუ

რეზიუმე

დღეს, მძაფრი გლობალური კონკურენციისა და ტურბულენტურ გარემოში ეკონომიკური პროცესების სწრაფად ცვლილების გამო კომპანიათა უმეტესობა ხშირად ექცევა კრიზისულ ველში, ამიტომ სულ უფრო მეტად საჭირო ხდება რისკების მართვის თანამედროვე მეთოდებისა და ტექნოლოგიების დანერგვა ჩვენს ქვეყანაშიც და განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება. ქართული კომპანიები ნაკლებად უთმობენ ყურადღებას რისკების იდენტიფიცირებას და ანალიზს, რაც გამოწვეულია როგორც ქვეყნის განვითარების თავისებურებებით, ასევე მენეჯერთა გარკვეული ნაწილის გამოუცდელობით და არაპროფესიონალიზმით. რისკების ხარისხიანი მართვის გარეშე ბაზარზე დამკვიდრება შეუძლებელია. წარმატებული სამეწარმეო საქმიანობისათვის საჭიროა რისკის შემცირების ცოდნა ცალკეულ გარიგებაზე, რაც საკუთარი საშუალებების არა მარტო დაზოგვას, არამედ გაზრდასაც შეუწყობს ხელს. რისკ-ფაქტორების გამოვლენის და შეფასების პროცედურები არასასურველი ხდომილებების თავიდან აცილების საშუალებას იძლევა. რისკების ანალიზი მოიცავს რისკების შეფასების და რისკების შემცირების მეთოდებს, რაც, თავის მხრივ, საწარმოს იცავს წარუმატებელი შედეგებისგან.

საკვანძო სიტყვები: რისკების მართვა, რისკების შეფასება, რისკის ჰეჯირება.

შესავალი

იმ პირობების ცვალებადობის დინამიურობა, რომლებშიც ფირმები მუშაობენ, სამეურნეო და საინვესტიციო საქმიანობის მენეჯმენტის წინაშე მნიშვნელოვან ამოცანებს აყენებს. ეს განა-

პირობებს ტრადიციულ მიდგომასთან ერთად მართვის თანამედროვე მეთოდების შესწავლას განუსაზღვრელობის პირობებში, რომელიც გულისხმობს ინფორმაციული, მატერიალური, და ფინანსური რესურსების მაღალი ეფექტიანობით გამოყენების ახალი შესაძლებლობების ძიებას. პრაქტიკული თვალსაზრისით რისკების მართვაში მნიშვნელოვანია განისაზღვროს რისკების მართვის პოლიტიკა, გაკეთდეს რისკების მართვის თაობაზე ჩანაწერები (შედგეს ოქმები) და შესაბამისი დოკუმენტები, ასევე განისაზღვროს რისკების მართვაზე პასუხისმგებლობა. ამერიკის რისკ-მენეჯმენტის ერთ-ერთ სახელმძღვანელოში მოყვანილია ერთი იგავი: „სამი ახალგაზრდის წინაშე დგას არჩევანი. ისინი დგანან ორი დაკეტილი კარის წინ, რომელთაგან ერთის მიღმა დგას მშვიერი ვეფხვი, მეორის მიღმა კი მზეთუნახავი. ერთმა ახალგაზრდამ იფიქრა, იფიქრა, შეტრიალდა და წავიდა. მეორე ახალგაზრდამ გარისკა, გააღო კარი, მაგრამ სამწუხაროდ იქ დახვდა მშვიერი ვეფხვი. მესამე ახალგაზრდა წავიდა წვრთნის კურსებზე და რაღაც დროის შემდეგ მისთვის უკვე სულერთი იყო, რომელ კარს შეაღებდა“. ამ იგავში წარმოდგენილია რისკების მართვის სამი ძირითადი მიმართულება. პირველმა ახალგაზრდამ ამჯობინა რისკის თავის არიდება, მეორემ რისკი თავის თავზე აიღო, მესამემ კი რისკების მართვის უფრო დახვეწილი მექანიზმი აღიარა-რისკის შემცირება. ზოგიერთმა სტუდენტმა მოთხრობილი იგავის შემდეგ პრობლემის გადაჭრის კიდეც ერთი ვარიანტი შეიძლება შემოგვთავაზოს-წავიდეს და იარაღი შეიძინოს.

მართვის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა საწარმოს შემდგომი წარმატებული ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი პირობების შექმნა. ამიტომაც დასავლეთის ქვეყნების საწარმოების მენეჯმენტის ძირითად პრინციპს და ორიენტირს წარმოადგენს არა მოგების მაქსიმიზაცია, არამედ სარისკო სიტუაციების წარმატებული მართვა, რაც პერსპექტივაში სამეწარმეო ფირმების ყველაზე მაღალ ფინანსურ მდგრადობას უზრუნველყოფს.

ძირითადი ნაწილი:

პრაქტიკული თვალსაზრისით რისკების მართვაში მნიშვნელოვანია განისაზღვროს რისკების მართვის პოლიტიკა, გაკეთდეს რისკების მართვის თაობაზე ჩანაწერები (შედგეს ოქმები) და შესაბამისი დოკუმენტები, ასევე განისაზღვროს რისკების მართვაზე პასუხისმგებლობა. მენეჯერის მოქმედებათა არსენალი შეიძლება წარმოდგენილ იქნას შემდეგნაირად: რისკის თავიდან აცილება; რისკიდან გადახრა; **რისკის წყაროზე ზემოქმედება; საზიფათო ზონებში ყოფნის დროის შემცირება; პოტენციური დანაკარგების შემცირება; რისკის განაწილება სხვადასხვა მონაწილეებს შორის; რისკის სადაზღვევო გადატანა (ტრანსფერტი); რისკის ჰეჯირების ფინანსური ინსტრუმენტები; ფინანსური ინჟინერია.**

რისკების მართვის ყველაზე საიმედო ხერხია რისკების გადაცემა, როგორც ეკონომიკის სუბიექტის, ასევე მთლიანი ეკონომიკური თვალსაზრისითაც. ეს არის კონტრაქტის დადების გზით აქტივების დაკარგვის ნეიტრალიზაციის მეთოდი პარტნიორებზე ცალკეული სამეურნეო ოპერაციების მიხედვით რისკის გადაცემით.

რისკის მინიმიზაცია ეს არის:

1) იმ საინვესტიციო ოპერაციებზე უარის თქმა, რომელთა რისკის დონე ზედმეტად მაღალია;

2) დიდი მოცულობის ნასესხები კაპიტალის გამოყენებაზე უარის თქმა;

3) უარის თქმა დაბალ ლიკვიდურ ფორმებში (მაგ: სასაქონლო მასალის მარაგი) საბრუნავი აქტივების ჭარბ გამოყენებაზე. ასეთი აქტივების ლიკვიდურობის დონის ამაღლება საშუალებას იძლევა მომავალში თავიდან იქნას აცილებული ეკონომიკური სუბიექტის მიერ გადახდისუნარიანობის რისკი;

4) უარის თქმა არასაიმედო პარტნიორებზე;

საინტერესოა მეთოდი, რომელიც მდგომარეობს რისკების რამდენიმე მონაწილეს შორის განაწილებაში, პროექტების ერთობლივ ფინანსირებაზე გადასვლაში. ამ მიდგომამ საზღვარგარეთ ბოლო წლებში დიდი განვითარება ჰპოვა, მან

ბევრ კომპანიას და ინვესტორთა ალიანსს, მათ რისკიან საინვესტიციო სფეროში დიდი შემოსავლები მოუტანა. რისკების პირობებში ინვესტორების ქმედება უფრო ეფექტიანი იქნება და მით უფრო მეტ წარმატებას მოუტანს, თუ ესაა ინვესტორების მსხვილი ალიანსების ქმედებები. რისკის სხვადასხვა აგენტებზე გადანაწილება-ესაა საშიში სამუშაოს სხვადასხვა შემსრულებლებზე პროცედურული დანაწილება. თითოეულ მათგანს თავისი რისკიანობის მახასიათებლები გააჩნია. შედეგად ზოგიერთს ამ აგენტთაგან თავისი წვლილი შეაქვს რისკისაგან თავის არიდებაში, დანაკარგები კი მცირდება.

თანამედროვე პრაქტიკაში ფართო გავრცელება ჰპოვეს რისკის განაწილების (რისკის ნაწილის პარტნიორებისათვის გადაცემის) შემდეგმა ძირითადმა მიმართულებებმა:

1) საწარმოებსა და და მიმწოდებლებს შორის ნედლეულის, მასალის და რისკის მაკომპლექტებლების (უპირველეს ყოვლისა ფინანსურის) განაწილებამ, რომელიც დაკავშირებულია ქონების (აქტივების) დაკარგვასთან (გაფუჭებასთან) მათი ტრანსპორტირების პროცესში და დატვირთვა-გადმოტვირთვისათვის სამუშაოების განხორციელებასთან. რისკის ასეთი განაწილების ფორმებს არეგულირებენ შესაბამისი საერთაშორისო წესები- „INCOTERMS-2010”

2) რისკის განაწილება ლიზინგურ ოპერაციაში მონაწილეებს შორის. ოპერაციული ლიზინგის დროს ეკონომიკური სუბიექტი გადასცემს მეიჯარეს გამოყენებული (ლიზინგური) აქტივის მოძველებულ მორალურ რისკს, მის მიერ ტექნიკური მწარმოებულობის დაკარგვის რისკს (ექსპლუატაციის დადგენილი წესების დაცვის დროს) და რისკების რიგ სხვა სახეობებს, რომლებიც გათვალისწინებულია დადებულ კონტრაქტში, შესაბამისი სპეციალური შეთანხმებებით.

3) რისკის გადანაწილება ფაქტორინგული ოპერაციის მონაწილეებს შორის, რომელიც გადაეცემა შესაბამის ფინანსურ ინსტიტუტს, კომერციულ ბანკს ან ფაქტორინგულ კომპანიას. რისკის გადანაწილების ეს ფორმა ეკონომიკის სუბიექტისათვის ატარებს ფასიან ხასიათს, თუმცა შეუძლია არსებითად გა-

ანეიტრალის საკრედიტო რისკის ნეგატიური ფინანსური შედეგები.

რისკის ჰეჯირების ფინანსური ინსტრუმენტები ითვალისწინებს ოპერაციებს ფასიან ქაღალდებთან, რომელთა ფასიც იზრდება და ეცემა ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართულებებით. ეს ცალკე და სრულიად სპეციფიკური საკითხია. თუმცა, მისი მნიშვნელობა და შესაძლებლობები საბაზრო ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად იზრდება. განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში ჰეჯირების მრავალფეროვან მეთოდებს განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

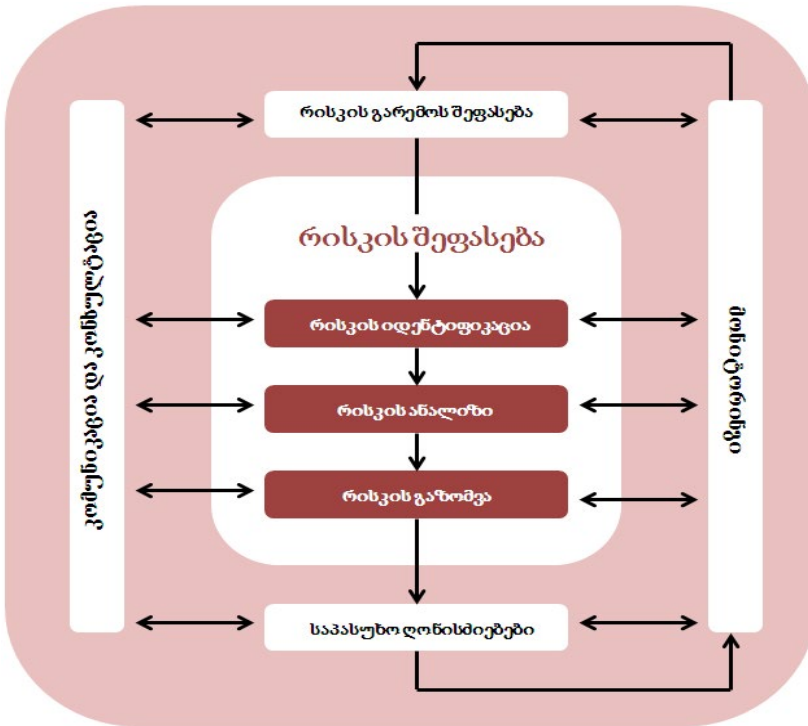
ფინანსური ინჟინირინგი - არის იმ ფინანსური სიახლეების, აღმოჩენების წყარო, რომლებიც ფინანსური ბაზრის მონაწილეებს საშუალებას აძლევს უფრო ეფექტური რეაგირება მოახდინონ ცვლილებებზე, აღიჭურვონ ამ მიზნით უკვე არსებული ახალი საფინანსო ინსტრუმენტებით და საოპერაციო სქემებით. რისკების მართვის ეს მეთოდი უკანასკნელი ორი ათეული წლის განმავლობაში აქტიურად ვითარდება როგორც პრაქტიკულად, ასევე თეორიულად. გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში ფინანსური ინფრასტრუქტურა არასაკმარისადაა განვითარებული, ფინანსურ ინჟინერიას შეუძლია მოიტანოს დადებითი შედეგები.

რისკის მართვის მთავარი ამოცანაა მოახდინოს რისკების იდენტიფიკაცია და საპასუხო ღონისძიებების გატარება. რისკის მართვის საშუალებით შესაძლებელია გამოვლენილ იქნეს პოტენციური დადებითი, თუ უარყოფითი ფაქტორები, რაც გავლენას ახდენს დაწესებულების საქმიანობაზე.

რისკის მართვის პროცესი არის კოორდინირებული და თანმიმდევრული უწყვეტი ქმედებების ერთობლიობა. მისი შემადგენელი ცალკეული ნაწილები დამოკიდებულია დაწესებულების სპეციფიკაზე, მის მიზნებსა და სტრატეგიაზე, თუმცა რისკის მართვის პროცესის ზოგადი სტრუქტურა ყველა დაწესებულებაში იდენტურია (იხ. ცხრილი 1.).

ბიზნეს წრეებში ჩამოყალიბდა მოსაზრება, რომ რისკების მა-

ცხრილი 1. რისკის მართვის პროცესი (ISO 31000-ის მიხედვით)

რთვა ეს არის ძალიან რთული, ექსელზე და მონაცემთა ბაზებზე დაფუძნებული პროცესი, ამ პროცესს მიაქვს საკმაოდ დიდი დრო და ფინანსური ხარჯები, მაგრამ მაინც და მაინც დიდი ხეი-რი არ მოაქვს კომპანიისთვის.

რეალობა კი ასეთია: EY-ის კვლევების თანახმად ის ტოპ 20% კომპანიებისა, რომლებიც პრაქტიკაში იყენებენ რისკების მართვის სისტემებს აღწევნენ 3-ჯერ მეტ EBITDA-ს (საოპერაციო მოგებას) ვიდრე სხვა დანარჩენი კომპანიები. შესაბამისად, ღირს დრო დაფუძნებით რისკების მართვის საკითხებს საოპერაციო მოგების 3-ჯერ გაზრდის მიზნით. (<https://qcash.ge/?page=article&artid=8>).

დასკვნა

რისკების მართვა უნდა შეერწყას საორგანიზაციო პროცესს, ჰქონდეს თავისი სტრატეგია, ტაქტიკა, ოპერატიული რეალიზაცია. მნიშვნელოვანია რისკების მართვის არა მარტო განხორციელება, არამედ მართვის ღონისძიებების და საშუალებების პეროიდულად გადახედვა. რისკების მართვის პროგრამების შესრულებისას რესურსების დანახარჯების მაღალი ეფექტურობა მიიღწევა მხოლოდ სისტემური მიდგომის პირობებში. რისკების მართვა აქტუალური ხდება მხოლოდ რისკ-პრობლემის აღმოჩენის შემდეგ. თუმცა რისკების ხარისხის დადაბლება შეიძლება წარმოდგენილი მეთოდების გამოყენებით. რისკების მართვის საბოლოო მიზანი შეესაბამება მენარმეობის მიზნობრივ ფუნქციას, რაც მოგების და რისკების ოპტიმალური დამოკიდებულების პირობებში მაქსიმალური მოგების მიღებაში მდგომარეობს. მოკლედ, ბიზნესმენმა თავისი პრაგმატული ბუნება მოგებისაკენ ლტოლვა უნდა შეაუღლოს ფირმის ყოვლისმომცველ, სისტემურ ხედვასთან. რაც უფრო ფართო და ყოვლისმომცველი იქნება მისი ხედვა და ეს ყველაფერი კი გათვალისწინებული მმართველური გადანყვეტილებებისა, მით მცირე იქნება რისკი (დანაკარგები). ცხადია, ბიზნესმენის თვალსაწიერში მხოლოდ ის ფაქტორები (მოვლენები) უნდა მოექცნენ, რომლებიც არსებით ზეგავლენას ახდენენ ფირმის საქმიანობაზე. ამ მიზნით ფირმის მართვის სისტემაში კუთვნილი ადგილი უნდა მიეჩინოს რისკების მართვის სამსახურს (განყოფილებას), რომელიც დაკომპლექტდება მარალკვალიფიციური რისკ-მენეჯერებით და რომლის ფუნქციებშიც შევა რისკების განსაზღვრა, შეფასება და მართვა. რისკების შემცირების საქმეში დიდ როლს ასრულებს ხელსაყრელი ბიზნესის გარემოს შექმნა, რაც სახელმწიფოს პრეროგატივაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ფარესაშვილი ნ. „რისკ-მენეჯმენტი როგორც ეფექტიანი სისტემა განუსაზღვრელობის პირობებში“,თსუ ,21-22 ოქტომბერი, 2011.
2. Гончаренко Л.П., Филин С.А. Риск-менеджмент. изд. Кно-Рус. М., 2010 .
3. Ермасова Н.Б.. Риск-менеджмент организации. изд. Дашков и Ко, М., 2010.
4. Дамодаран А. Стратегический риск-менеджмент. Принципы и методики. Пер. О. Пелявский, Е. Трибушная. изд. Вильямс. М. 2010.
5. <https://qcash.ge/?page=article&artid=8>).

REFERENCES:

- 1.N.Paresashvili., Risk management as an effective system in terms of uncertainty”, Tbilisi state university,21-22 October, 2011(In Georgian Language);
2. Goncharenko LP, Filin S.A. Risk management. ed. KnoRus. M., 2010.(in Russian Language);
3. Yermasova NB. Risk management of the organization. ed. Dashkov & Co, M., 2010.(in Russian Language);
4. Damodaran A. Strategic risk management. Principles and methods. Trans. O. Pelyavsky, E. Tribushnaya. ed. Williams. M. 2010. (in Russian Language);

RISK MANAGEMENT FEATURES IN BUSINESS ENVIRONMENT

Inga Gigauri

Academic Doctor of
Business Administration

RESUME

Currently, due to rapid changes in the drastic global competition and turbulent economic environment processes, the most of companies are often occurring in the critical field. So it is becoming increasingly necessary the implementation of risk management modern methods and technologies in our country and share the experience of the developed countries. Georgian companies pay less attention to risk identification and analysis that is caused by the peculiarities of country's development, as well as the inexperience and non-professionalism of some managers. It is impossible to establish the market without a high quality management of risks. Knowing the necessity to reduce the required for a successful entrepreneurial risk on a separate deal that will gives the possibility not only to save but also to increase its own risk. The risk-factors detection and evaluation procedures give the possibility for avoiding of unwanted events. Risk analysis includes methods of reducing risk assessment, which in turn protect the enterprise from unsuccessful results.

Key Words: Risk management; Risk assessment; Risks Hedging;